

Szlovejcsik : Potemkin. Budapest, 1938. Singer és Wolfner 295. 1.

Az államférfiak teremtő etoszának vizsgálata már sok történettílozófust foglalkoztatott. Nem kevésbé tanulságos azonban a különböző egyéniségtípusokat, belső szerkezetüket, vagyis etikai és politikai világmépüket a történelem órákon is vizsgálat tárgyává tenni. Így emelkedhet a történelem, a „tantárgy“ a nemzetnevelés és jellemképzés egyik hatásos eszközévé. Kétségtelen ugyanis, hogy az eszménykutató ifjúság számára a legnagyobb vonzóereje az *individuális* történetiszemléletnek van. Egy-egy nemzet lelkiválágát, jó és rossz tulajdonságait nagy embereiben találjuk kikristályosdva. Ezért fordul a pedagógus is történeti életrajzok felé.

Szlovejcsik a nagy orosz civilizátornak, Potemkinnek nemzeti küldetését, sugalmazó erejű egyéniségét sokszor fogható közelségbe hozza az olvasóhoz. Már Nagy Péter észrevette, hogy a misztikus keleti orosz néplélek egyre jobban hátramarad a kultúra országútján, ha nem nyílik mód a nyugati műveltség beáramlására. Ez a megfontolás vezette Potemkint is. Élete egy nagy lángolás volt; Oroszországért. Hazája fejlődéséért dolgozik mint organizátor, újtó, építő és diplomata. Legnagyobb érdeme Ukrania, Krim vidék beszerzése a birodalomba. (Napjaink imperialista törekvései szintén erre a termékeny országra irányulnak. Kiváló alkalom nyílik tehát II. Katalin korának ismertetésekor rámutatni arra, hogy ma is, mint akkor folyik a harc Ukrajna birtokáért.)*

A déli tartományok rendezésekor elsősorban a telepítésre gondolt. Albán, továbbá kaukázusi telepéseket hívott a néptelen krími és azovi kerületekbe. S itt újra egy fájó magyar sorsproblémára mutathatunk rá a növendékek előtt. A határszéli nagy, egységes tömbben lakó kisebbségekre soha nem számíthat sokáig egy nemzet. Így volt ez 1780-ban és 1917-ben is.

Krim félsziget megszerzése után Potemkin első gondja egy flottabázis megteremtése volt. Ezért építette meg a világnak ma is egyik legnagyobb hadikikötőjét Sebastopolt. Mindezt pedig a törökségnek a Dnyeszter vidékéről való kiszorítása után érté el. Ezeknek a háborúknak szintén Potemkin volt a diplomáciai sőt stratégiai irányítója. Nem érdektelen dolog a történeti oknyomozás céljából felhívni a mai ifjúságunk figyelmét arra, hogy a cári Oroszország ekkor kezdte meg azt a terjeszkedést, amely 1850-es krími háborúhoz, 1878-as berlini kongresszushoz és 1914-hez vezetett. A magyar fiatalságnak ugyanis tisztán kell látnia, hogy a világháború Oroszország pánszláv hatalmi törekvéseinek végső eredménye volt.

Gondja van azonban a szerzőnek arra is, hogy a hatalmi terjeszkedés mellett Potemkin kultúrmisszióját is ismertesse. A köztudatban élő „Potemkin-falvak“ alapítalan meséjét történeti érvelése után végleg elítéltettnak tekinthetjük. Legszebb cáfolata pedig az az építő, civilizáló tevékenység, amellyel Szlovejcsik bemutatja Potemkint Ekaterinoslav alapítása és modern várossá való kiépítése közben.

Szívesen vettük volna azonban, ha a szerző beállította volna hőjét nemcsak az orosz, hanem a tágabb szempontú európai események méretei közé is.

Visy József.

LAPSZEMLE

Protestáns Szemle 1938. 1—12-ig.

5. sz. *Hartyáni Zoltán*: *Két új oktatásügyi törvény. A mostani tanítóképző-
bőli átszervezendő liceumok a nevelői munkára való előkészítést szolgálják olyan*

* V. ö. Cselekvés Iskolája II. évf. 366—80.